

активизации творческой и познавательной деятельности учащихся, формирование у них исследовательских умений и навыков.

Ключевые слова: *научно-исследовательская деятельность, творчество, познавательная активность, интеллектуальные способности.*

Oksana Koziar. Teaching and research activities as a means of students' creativity formation.

The article deals with the problem of organizing relevant research activities in the modern school. Suggested ways to enhance the creative and cognitive activity of students, fostering their research skills.

Key words: *research and development activities, creativity, cognitive activity, intellectual abilities.*

УДК 374.31

В. П. Правий

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ТА ПОЗАНАВЧАЛЬНИЙ ЧАС: З ДОСВІДУ РОБОТИ

У статті розкривається досвід роботи з організації навчально-дослідницької роботи учнів у позаурочний та позанавчальний час. Звертається увага на використання інформаційних технологій під час роботи над науково-дослідницькою проблемою.

Ключові слова: *навчально-дослідницька діяльність дітей, метод проектів.*

Постановка проблеми. Нинішній етап розвитку освіти в Україні характеризується пошуками нестандартних підходів до розв'язання нових освітньо-виховних завдань. Сучасна освіта вимагає модернізацію змісту і структури управління діяльності директора школи, генерування і реалізацію нових ідей та освітніх ініціатив. Значну увагу в організації навчально-дослідницької діяльності старшокласників приділяє адміністрація школи. Від неї, її компетентності, обізнаності, бажань організовувати позакласну та позашкільну діяльність учнів залежить успіх у проведенні такого виду робіт.

Під навчально-дослідницькою діяльністю дітей розуміють процес вирішення ними навчальних, частково наукових і особистісних проблем, що має своєю метою створення науково-дослідницького портфоліо [1; с.312]. Учень виконує навчально-дослідницьку роботу під керівництвом вчителя, який радить, консультує, налаштовує на можливі висновки, але ніякому разі не диктує чи пише роботу за учнів.

Роль вчителя при організації навчально-дослідницької діяльності дітей дуже відповідальна, але відрізняється від тієї, що орієнтована на традиційне навчання; навчально-дослідницька діяльність учнів має сприяти розвитку критичного та творчого мислення [2; с. 1].

Завдання організації навчально-дослідницької діяльності старшокласників повинно бути завжди в полі діяльності адміністрації школи. Для проведення такого виду позакласної та позашкільної діяльності учнів

необхідно організовувати роботу учнів з боку вчителів та регламентувати діяльність в цілому з боку адміністрації навчального закладу (при необхідності видати розпорядчий документ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу різних аспектів навчально-дослідницької діяльності учнів і засобів їх розв'язання присвячена велика кількість досліджень, наприклад, Є. Машбиць під навчально-дослідницькою задачею розуміє будь-яку задачу, яку пропонує вчитель учню (або яку ставить перед собою учень), спрямовану на досягнення навчальних цілей [3; с. 57]. Деякі автори під навчально-дослідницькою задачею розуміють мету, яка ставиться перед учнем у формі проблемної задачі. Остання створює проблемну ситуацію, вирішуючи яку учні досягають поставленої мети, оволодівають проблемними знаннями, вміннями та навиками.

У розумінні Г. Костюка навчально-дослідницька задача – це ситуація, яка потребує від суб'єкта певної дії, спрямованої на знаходження невідомого на основі використання його зв'язків з відомим [4]. Аналогічне визначення навчально-дослідницьких задач дає Г. Балл [5]. М. Махмутов під навчально-дослідницькою задачею розуміє будь-яке завдання, виконання якого вимагає здійснення будь-якого пізнавального акту [6]. З погляду процесу навчання навчально-дослідницька діяльність є основною діяльністю і засобом засвоєння змісту освіти.

Аналіз літератури дає підставу зробити припущення, що соціально-педагогічні засоби інноваційної діяльності директора школи базуються на впровадженні новацій з метою покращення навчально-виховного процесу та його результативності. Соціально-педагогічні засади управління діяльності директора школи є підґрунтям вибору форм інноваційної діяльності, зокрема навчально-дослідницької діяльності дітей.

У психолого-педагогічній літературі навчально-дослідницька діяльність розглядається як така, що своїм характером, формою та результатами свідчить про здатність суб'єктів освітньої діяльності до народження ідей, їх втілення в життя, оприлюднення результатів [7; с. 31-39].

І.Підласий трактує організацію діяльністю директора школи як упровадження у навчальний процес організаційно-керівної інновації. Суть якої полягає в прийнятті нових форм організації навчально-виховного процесу [8; с. 157].

Мета даної статті полягає у висвітленні організаційних моментів діяльності адміністрації школи (директора) щодо залучення учнівської молоді до навчально-дослідницької діяльності.

Успіх в цій справі залежить від декількох чинників:

1. Організації навчально-дослідницької діяльності;
2. Розроблення змісту завдань з боку вчителя та методичної моделі їх виконання;
3. Знаходження ефективних форм та засобів навчального впливу на самостійну дослідницьку діяльність учнів у процесі виконання навчально-дослідницької діяльності;

4. Забезпечення методики зворотного зв'язку при організації навчального дослідження з метою ефективного оцінювання навчальної діяльності та забезпечення дослідницької роботи учнів.

Виклад основного матеріалу. У просторі сучасної педагогічної культури існують різні сучасні освітні технології: комп'ютерно-орієнтовані; розвивальне навчання; критичне мислення; метод проектів; продуктивне навчання; розв'язання винахідницьких задач та інші, з якими вчитель повинен бути ознайомлений і використовувати ті, які найбільш підходять вчителю.

Особливу увагу на сучасному етапі приділяють навчально-дослідницькій діяльності дітей та інформаційному забезпеченню. Можливість такого поєднання реалізовується при проведенні позакласної роботи з предметів, зокрема у секціях наукового товариства.

Займаючись пошуковою роботою, здійснюючи власні дослідження, дослідники під керівництвом вчителя – предметника поступово включаються в складні взаємовідносини зі світом людей та природи. Цілеспрямована робота безперечно сприяє самопізнанню, самовизначенню, а в кінцевому підсумку – становленню особистості, її зрілості. Вчитель для учня стає радником в підборі теми проекту та його реалізації. Принципово нова роль вчителя не є передача абстрактних знань, а систематична професійна орієнтація учня, спрямована на здобування знань самостійно. Відбувається переорієнтація репродуктивної навчальної діяльності учнів на різноманітні види самостійної діяльності: дослідницьку, пошукову, творчу. Учні отримують ґрунтовні знання з улюбленого предмета (обраної теми), отримують навички організації пошуково-дослідницької роботи, отримують можливість комп'ютерного електронного оформлення роботи. Якщо перші кроки учні спільно з вчителем робили реферативного типу, то нині їх роботи в більшості випадків мають дослідницький характер. В основу учнівських робіт покладено дві технології: проектну та інформаційну. Учні проводять самооцінку результатів, структурують матеріал, оформлюють в звичайному та електронному вигляді. Учитель оцінює цілісність та тематичну завершеність матеріалів. Для учня робота – організатор його навчальної діяльності, засіб навчання, для вчителя – засіб зворотного зв'язку в процесі навчання та інструмент оцінювальної діяльності учнів.

Головне в такій діяльності учнів – залучення їх до самостійної пошукової практичної роботи, активне використання їхнього потенціалу, направлення життєвої енергії в корисне русло. Учні обирають для дослідження тему роботи, працюють над нею під керівництвом вчителя, а потім захищають її. Метод проектів стимулює самостійну пізнавальну думку учнів; використання інформаційних технологій надає учням можливість заглянути в сутність науки, дає можливість оформити матеріали в електронному вигляді, інколи промодельовати ті чи інші процеси. Це змушує учнів свідомо опановувати інформаційні технології, створює мотивацію їх всебічного вивчення. І вчитель на сьогоднішній день – не єдине джерело інформації; роль вчителя змінюється. Сучасне навчання – це навчання, в якому насамперед розвивається вчитель і

учень, тим більше в тому напрямку, як сучасні інформаційні технології.

Звичайно, у сучасних педагогічних технологіях є як переваги, так і недоліки. Тому завдання вчителя – вибрати з урахуванням рівня підготовки учня, вікової психології, рівня мотивації, бажання учня – поєднання таких форм і методів, які б сприяли головній меті – виховання освіченої людини. Тому поєднання проектного методу з інформаційними технологіями при організації навчально-дослідницької діяльності дітей служить цій меті.

Робота на основі проектного методу з використанням інформаційних технологій відбувається за такою схемою.

I. Попередній етап

Протягом навчального року складається накопиченням матеріалу для майбутніх тем робіт із залученням учнів. Матеріали накопичуються у вчителя-предметника.

II. Підготовчий етап

Протягом вересня на методичних об'єднаннях учителів школи при складанні планів роботи обговорюються і затверджуються методичною радою закладу теми, які будуть запропоновані учням для роботи. Учень підтверджує власний вибір, який був обумовлений попереднім етапом; над вибраною темою він буде працювати протягом навчального року як в урочний час (по можливості), так і в позаурочний (як правило). Учень в співбесіді з учителем-предметником обговорює змістовне наповнення проекту, можливості використання інформаційних технологій.

III. Творчий етап

Протягом жовтня – березня учень спільно з вчителем-предметником (під його керівництвом):

- збирає специфічний матеріал до даної теми з різних джерел;
- робить аналіз зібраного матеріалу, систематизує його;
- готує аналітичний реферат;
- робить дослідження, в разі необхідності моделює процеси по темі роботи, робить висновки;
- робить електронну версію проекту з використанням пакету Microsoft Office;
- готується до презентації проекту на учнівській конференції.

IV. Заключний етап

У кінці березня, у період весняних канікул, запрошуються учні, вчителі для захисту предметних проектів на конференцію. Головна вимога до захисту – публічний виступ з комп'ютерною презентацією.

За результатами власної роботи учень оцінюється вчителем-предметником, отримує бал з відповідного предмета, який максимально враховується при тематичному або семестровому оцінюванні.

Кращі роботи учнів рекомендуються до участі в районних конкурсах.

На матеріалах робіт учень вчиться аналізувати власну роботу, об'єктивно оцінювати свої можливості, бачити способи подолання труднощів.

Окремі можна презентувати батькам на батьківських зборах.

Бажано електронну версію роботи учня проектувати на великий екран з достатньою роздільною здатністю.

З метою організації навчально-дослідницької діяльності учнів адміністрація закладу видає наказ.

НАКАЗ

№ _____

Про організацію навчально-дослідницької діяльності учнів

Сучасний етап розвитку освіти включає в себе надання освітніх послуг у межах державного навчального плану та додаткових освітніх послуг з числа варіативної частини навчального плану або організації дослідницької роботи учнів при захисті різних проектів, робіт у Малій академії наук, участі у творчих конкурсах, олімпіадах, конференціях.

З метою чіткої організації навчально-дослідницької діяльності учнів та вчителів у позаурочний час, виходячи з сучасних освітніх технологій, удосконалення виховної та навчальної роботи, спрямованої на розвиток індивідуальності учня,

НАКАЗУЮ:

1. Учителям школи:
 - 1.1. Сформувати базу даних тем для учнів на основі актуальності та пізнавальної цінності (до _____);
 - 1.2. Спільно з учнем (учнями) вибрати одну із запропонованих тем, над якою він буде працювати протягом навчального року як в урочний, так і в позаурочний час;
 - 1.3. Обговорити з учнем (учнями) змістовне наповнення проекту та склад портфолію;
 - 1.4. Координувати самоосвітню діяльність учнів;
 - 1.5. Представити створений проект на науково-практичній конференції (березень 2014 року – період весняних канікул);
 - 1.6. Залучити до цієї роботи учнів 10, 11 класів;
 - 1.7. Оформити всі матеріали в електронному вигляді;
 - 1.8. Включити в склад портфолію:
 - 1.8.1. Аналітичний реферат (Word);
 - 1.8.2. Розробку статті для журналу або газети, яка ґрунтується на основі реферату (Word або Publisher);
 - 1.8.3. Створити web-сторінку для сайту;
 - 1.8.4. Створити презентацію по тематиці реферату (Power Point) як учительську, так і учнівську;
 - 1.8.5. Створити контролюючу програму з тематики (Excel, Test W 2.1.);
 - 1.8.6. Розробити буклет по даній тематиці реферату (Publisher);

1.9. Врахувати роботу учнів над проектом та створенням портфоліо при виставленні оцінки за II семестр та за рік;

1.10. Зберегти дані проекти в електронному варіанті на CD-R диску.

2. Учням школи:

2.1. Зібрати необхідний матеріал з різних джерел;

2.2. Проаналізувати і систематизувати інформацію;

2.3. Захистити спільно з керівником проект на науково-практичній конференції.

3. Заступнику директора з навчально-виховної роботи надавати методичну допомогу вчителям у роботі над проектом.

4. Контроль за виконанням даного наказу залишаю за собою.

У державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів наголошено на необхідності уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної і творчої діяльності. Особлива увага приділяється практичній і творчій складовим навчальної діяльності. Запропонована система роботи спрямована на реалізацію вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти і Концепції профільного навчання у старшій школі.

Інтеграція інформаційних технологій в освітній процес, їх синтезів із проектними технологіями, технологіями портфоліо дає можливість будувати навчальний процес, позакласну роботу орієнтовану на особистість учня, з урахуванням його індивідуальних особливостей і здібностей.

Висновки. Таким чином організація навчально-дослідницької діяльності учнів є потребою часу і необхідністю сьогодення та майбутнього. Навчально-дослідницька діяльність учнів основної школи дозволяє учням:

- вивчити не тільки засоби, а способи конкретної діяльності;
- розвивати пізнавальні навички та вміння самостійно конструювати свої знання;
- розвивати критичне та творче мислення;
- розвивати вміння орієнтуватись в інформаційному просторі;
- організовувати змістовне проведення позаурочного часу.

Наприклад, для учнів – це складна самостійна діяльність під керівництвом вчителя. Позиція вчителя в ході реалізації завдання переходить із носія готових знань в організатора пізнавальної, дослідницької діяльності учнів.

Біля основ організації навчально-дослідницької діяльності учнів завжди є адміністрація школи, яка повинна досконало знати основи організації навчально-дослідницької діяльності учнів та дотримуватись вимог щодо виконання, оцінювання і захисту учнівських навчально-дослідницьких робіт.

Тому наш досвід роботи допоможе використовувати організацію навчально-дослідницької діяльності учнів у школі у позаурочний час та одночасно зможе оновлювати виховний процес сучасної школи.

Список використаної літератури

1. Березняк Е. Руководство современной школой / Е. Березняк. – М.: Просвещение, 1983. – 208 с.

2. Деббі Кендау та ін. Intel. Навчання для майбутнього. К.: Нора-прінт, 2005.

3. Педагогика : Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / Сост. В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, М. А. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М.: 1997. – 234 с.

4. Кривега Л. Мирозренческие ориентации в условиях трансформации общества / Л. Кривега. – Запорожье: ЗГУ, 1988. – 189 с.

5. Ангеловски К. Учителя и инновации: Кн. для учителя / К. Ангеловски; пер. с макед. В. П. Диденко. – М.: Просвещение, 1991. – 159 с.

6. Пикельная В. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект) / В. Пекельная, Л. Погребная. – Кривой Рог, 1993. – 432 с.

7. Ващенко Л. М. Педагогічний експеримент у системі новітніх стратегій столичної освіти / Л. М. Ващенко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1–2. – С. 53.

8. Підласий І. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: Навчальний посібник / І. Підласий. – К., 1998. – 343 с.

Виктор Правый. Организация учебно-исследовательской деятельности учащихся во внеурочное и внеучебное время: из опыта работы.

В статье раскрывается опыт работы по организации научно-исследовательской работы учащихся в позаурочное и внеурочное время. Обращается внимание на использование информационных технологий в работе над научно-исследовательской проблемой учащихся под руководством педагога.

Ключевые слова: учебно-исследовательская деятельность детей, метод проектов, две технологии – проектная и информационная, приказ.

Victor Pravy. Organization of teaching and research activities of students during school and extra curriculum activities from work experience.

From this article we can get an information about organizing pupils educational research work having an experience of a work in after classes and out-of-school activities. The attention is given to using information technologies working over the educational research problem under the teacher's leading.

Key words: teaching-experimental children's work, methods of projects, two technologies-project and information, order.